

TUNTIJAKOKOKEILUN REAALIAINEIDEN OPETUSSUUNITELMA SYKSYLLÄ 2016 JA 2017 LUKION ALOITTANEILLE NUORILLE

Lyseon johtokunta 19.5.2016

Forssan yhteislyseo on mukana tuntijakokokeilussa, joka koskee syksyllä 2016 ja 2017 lukion aloittavia nuoria.

Opiskelijan ei ole pakko osallistua kokeiluun, vaan hän voi valita opiskeleeko ns. normaalin tuntijaon mukaisesti. Opiskelijan pitää päättää ennen seuraavan lukuvuoden esivalintojen tekemistä osallistuuko kokeiluun.

Lyseoon tulevat lukiolaiset valitsevat kurssit 1. lukuvuodelle normaalin tuntijaon mukaan. Oppilaskunnan hallituksen ja lyseon kanta on, että jokaisesta reaaliaineesta opiskellaan vähintään yksi kurssi, jos opiskelijalla ei ole erityistä syytä tehdä toisin.

Lukiolaisen tulee opiskella reaaliainepakettien normaalituntijaon pakollisista ja syventävistä kursseista vähintään yhdeksän kurssia. Siis esimerkiksi ympäristö- ja luonnontiedepaketista biologia 1 kurssi + maantiede 1 kurssi + fysiikka 1 kurssi + kemia 5 kurssia + terveystieto 1 pakollinen kurssi sekä humanistis-yhteiskunnallispaketista filosofia 1 kurssi + psykologia 2 kurssia + historia 2 kurssia + yhteiskuntaoppi 2 kurssia + uskonto 1 pakollinen kurssi ja 1 syventävä kurssi.

Ympäristö- ja luonnontieteet	Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet
biologia (2 pakollista ja 3 syventävää normaalissa tuntijaossa: 2/3) maantiede (1/3) fysiikka (1/6) kemia (1/4) Terveystieto (josta TE1 pakollinen kurssi) (1/2)	filosofia (2/2) psykologia (1/4) historia (3/3) yhteiskuntaoppi (3/1) uskonto/elämäkatsomustieto (josta UE1 pakollinen kurssi) (2/4)

Ylioppilaskirjoitusten osallistumisoikeuden määräytymiseen kokeilu ei vaikuta, eli osallistumisoikeus määräytyy ns. normaalin tuntijaon pakollisten kurssien suorittamisen pohjalta. Esimerkiksi biologian yo-kokeeseen osallistuvan on pitänyt opiskella normaalituntijaon pakolliset kurssit BI1- ja BI2-kurssit.

Kokeilu ei muuta päättötodistukseen merkittävien oppiaineiden S-merkintäkäytäntöä, eli biologiassa ja filosofiassa, historiassa, yhteiskuntaopissa ja uskonto/elämäkatsomustiedossa ei voi valita päättötodistukseen S-merkintää, vaikka opiskelija olisikin opiskellut ko. aineissa vain yhden kurssin.

Kokeiluun osallistuvien osallistujien päättötodistukseen merkitään "Lukiokoulutuksen tuntijakokeilua koskeva lupa; päätösnumero OKM15/530/2016 26-4-2016".

Biologia

Biologian kursseilla opiskellaan elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää hyvinvointia.

Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Kurssit BI1-BI5 arvioidaan numeroin (4-10). Kurssit BI6-BI9 arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty). Itsenäisesti ei voi opiskella kursseja BI6-BI9.

Syventävät kurssit

1. Elämä ja evoluutio (BI1)

Kurssilla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin sekä soluun elämän perusyksikkönä. Keskeinen näkökulma kurssilla on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen. Kurssilla tutustutaan myös biologian tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteellistä ajattelua.

2. Ekologia ja ympäristö (BI2)

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ympäristöongelmiin. Kurssilla opiskelijat tekevät pienimuotoisen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskevan tutkimuksen tai kehittämisprojektin.

3. Solu ja perinnöllisyys (BI3)

Kurssilla tutkitaan solun rakennetta, toimintaa ja lisääntymistä, sekä tutustutaan perinnöllisyyden perusteisiin. Kurssin suoritus on edellytyksenä Bi5 -kurssille osallistumiseen.

4. Ihmisen biologia (BI4)

Kurssin keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen rakenne, elintoiminnot, lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys ihmisen terveyteen. Kurssilla tarkastellaan elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

Kurssin soveltava jatkokurssi on Bi9.

5. Biologian sovellukset (BI5)

Kurssilla perehdytään biologian erilaisiin sovelluksiin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa ja luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaisessa käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geeniteknologian ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Kurssilla opiskelija suunnittelee ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen. Kurssille osallistumiseen edellytetään BI3 -kurssin suoritusta.

Soveltavat kurssit

6. Biologian kokeellinen kurssi (BI6)

Kurssilla kerrataan ja syvennetään biologian keskeisiä asioita kokeellisesti. Kurssilla perehdytään biologian eri tieteenalojen tutkimukseen sekä toteutetaan omia pienimuotoisia kokeita. Kurssi on tarkoitettu biologian ainereaalikokeeseen osallistuville ja edellyttää biologian pakollisten kurssien suoritusta. Ryhmän maksimikoko on 16 opiskelijaa.

7. Biologian kertauskurssi abeille (BI7)

Kurssilla jäsennetään ja kerrataan tärkeimmät biologian kurssien aihepiirit. Kurssilla käydään läpi erilaisia koekysymyksiä ja harjoitellaan reaalikokeessa tarvittavia vastaustaitoja sekä keskustellaan ajankohtaisista biologian aiheista. Kurssilla kerrataan pääasiassa kurssien BI1, BI2, BI3 ja BI5 sisältöä. BI4-kurssin kertaus, ks. BI9.

8. Biologian kertauskurssi syksyllä kirjoittaville abeille (BI8)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso BI7.

9. Ihmisen fysiologia ja terveys (BI9)

Kurssilla syvennetään tietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta. Aiheita ovat solun ja kudosten rakenne, ihmisen elimistöt ja niiden yhteistoiminta sekä aineenvaihdunta ja sen säätely. Kurssi on ihmisen biologian jatko- ja kertauskurssi ylioppilaskirjoituksiin ja pääsykokeisiin valmistautuville. Kurssi edellyttää BI4-kurssin suoritusta. Kurssi on sama kuin terveystiedon kurssi 4.

Maantiede

Maantieteen kursseilla perehdytään maailmanlaajuisiin, alueellisiin ja paikallisiin ilmiöihin ja ongelmiin sekä niiden ratkaisumahdollisuuksiin. Tarkastellaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä.

Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Kurssit GE1-GE4 arvioidaan numeroin (4-10). Kurssit GE5-7 arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty). Itsenäisesti ei voi opiskella kursseja GE5-7.

Syventävät kurssit

1. Maailma muutoksessa (GE1)

Kurssi perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ongelmien tarkasteluun. Kurssin aikana seurataan uutisointia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan globaaleja riskialueita. Kurssi käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä ja mahdollisuuksia,

varautua sekä sopeutua riskeihin. Keskeisiä näkökulmia ovat ekososiaalinen kestävyys ja kiertotalous.

2. Sininen planeetta (GE2)

Luonnonmaantieteen kurssilla opiskellaan ilma-, vesi- kivi- ja elokehän rakennetta ja toimintaa. sekä niihin liittyviä syy-seuraussuhteita. Kurssilla tutustutaan luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan tulkitsemaan luonnonmaisemia ja niiden syntyä. Kurssi perehdyttää luonnonmaantieteellisen tiedon käyttöön.

3. Yhteinen maailma (GE3)

Ihmismaantieteen kurssilla tarkastellaan ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä. Luonnonvaroja ja ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia arvioidaan ihmisen toiminnan kannalta. Kurssilla tutustutaan ihmismaantieteen tutkimusmenetelmiin ja. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyttöön jäsentäen ihmisen toimintaa maapallolla

4. Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta (GE4)

Kurssilla opiskellaan alueiden maantieteellistä tutkimusta. Aiheina ovat maantieteelliset kartat ja paikkatiedon perusteet sekä muu geomedian käyttö maantieteen tutkimuksissa. Kurssilla tehdään oma tutkielma itse valitusta alueesta. Ryhmän maksimikoko on 20 opiskelijaa.

Soveltavat kurssit

5. Suomen ja Lounais-Hämeen maantiede (GE5)

Kurssilla syvennetään tietoja kotimaan ja kotiseudun luonnon- ja ihmismaantieteestä. Aiheita ovat mm. maiseman sekä maa- ja kallioperän kehitys ja merkitys ihmiselle, ympäristön ja ihmisen vuorovaikutus, maankäytön analysointi, karttojen ja diagrammien tulkinta ja laatiminen. Kurssi lisää valmiuksia vastata maantieteen reaalikokeen soveltaviin tehtäviin.

6. Maantieteen kertauskurssi abeille (GE6)

Kurssilla jäsenetään ja kerrataan tärkeimmät maantieteen kurssien aihepiirit. Kurssin tarkoituksena on laajojen asiakokonaisuuksien ymmärtäminen ja niiden välisten syy-seuraussuhteiden selvittely. Kurssilla käydään läpi erilaisia koekysymyksiä ja harjoitellaan reaalikokeessa tarvittavia vastustaitoja sekä keskustellaan ajankohtaisista maantieteellisistä aiheista.

7. Maantieteen kertauskurssi syksyllä kirjoittaville abeille (GE7)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso GE6.

FYSIIKKA

Fysiikan opetus tukee opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Kaikki kurssit arvostellaan numeroilla, paitsi kurssit FY8-11 suoritusmerkinnällä. Suoritusjärjestys on numerojärjestys. Työkurssin FY10 voi suorittaa kahden kurssin jälkeen. Kurssit 8 ja 9 ovat tarkoitettu ainereaalikokeessa keväällä fysiikkaan vastaaville. Kurssi 10 on tarkoitettu ainereaalikokeessa syksyllä fysiikkaan vastaaville. Itsenäisesti ei voi opiskella kursseja FY8-11.

Syventävät kurssit

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

Kaikille pakollisella kurssilla ohjataan ymmärtämään fysikaalisen tiedon kehittymistä. Apuna käytetään kokeellista tutkimista ja mittaustulosten tulkitsemista. Kurssilla syvennetään kuvaa luonnon rakenteista ja ilmiöistä esimerkkitapausten avulla. Keskeisiä malleja ovat liikeilmiöt ja kokonaisvoima liikkeen muutoksen aiheuttajana.

2. Lämpö (FY2)

Syvennetään energiaa ja lämpöä koskevien käsitteiden ja periaatteiden hallintaa sekä niihin liittyvän teknologian ymmärtämistä. Tarkastellaan aineiden termodynaamiseen tilaan liittyviä ilmiöitä ja lakeja tutkimalla ainakin lämpöopin pääsääntöjä ja niiden merkitystä luonnon prosessien selittäjinä. Syvennetään kokeellisen menetelmän hallintaa.

3. Sähkö (FY3)

Syvennetään sähköön liittyvien ilmiöiden, käsitteiden ja tekniikan hallintaa. Tutkitaan erilaisia virtapiirejä, tutustutaan mittaustekniikkaan ja perehdytään sähköturvallisuuteen.

4. Liikkeen lait (FY4)

Syvennetään mekaniikan keskeisten osa-alueiden hallintaa. Perehdytään mekaanisiin vuorovaikutuksiin ja dynamiikan perusteisiin kokeellisen tutkimisen avulla. Tutkitaan etenemis- ja pyörimisliikkeisiin liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehdytään niiden avulla Newtonin lakeihin.

5. Jaksollinen liike ja aallot (FY5)

Opiskellaan värähtely- ja aaltoliikkeen perusteita tutkimalla esimerkiksi mekaanista värähtelyä ja ääntä sekä perehtymällä niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin. Keskeisinä sisältöinä pyörimisliike, siihen liittyvät ilmiöt ja gravitaatiovuorovaikutus.

6. Sähkömagnetismi (FY6)

Tutkitaan kokeellisesti sähkömagneettisia ilmiöitä, kuten induktiota, muuttuvia kenttiä sekä sähköenergian tuottamista ja siirtämistä. Syvennetään näihin liittyvän käsitteistön hallintaa. Lisäksi tarkastellaan sähkömagneettisen säteilyn spektriä, valon heijastumista ja taittumista sekä muita valoon liittyviä ilmiöitä.

7. Aine ja säteily (FY7)

Tutustutaan kvantittumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina. Perehdytään atomi- ja ydinfysiikan perusteisiin sekä ionisoivan säteilyn syntyyn ja vaikutuksiin. Kokeellinen toiminta raportoidaan, ts. laaditaan työselostus.

Soveltavat kurssit

8. Fysiikan kokonaiskuva 1 (FY8)

Täydennetään kurssien käsittelemättömiä sisältöjä. Rakennetaan kokonaiskuva fysiikan kokeellisesta ja teoreettisesta kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana. Kurssin sisältöä painotetaan oppilaiden tarpeiden ja toivomusten mukaan.

9. Fysiikan kokonaiskuva 2 (FY9)

Jatkoa kurssille FY8. Kurssilla tarkastellaan myös aikaisempien vuosien yo-tehtäviä ja niiden ratkaisutapoja ja vastaustekniikkaa.

10. Fysiikan kertauskurssi syksyllä kirjoittaville abeille (FY10)

Kurssin suorittaminen vaatii fysiikan kurssien (1-7) itsenäistä kertaamista. Kurssilla tarkastellaan aikaisempien vuosien yo-tehtäviä ja niiden ratkaisutapoja ja vastaustekniikkaa. Kurssin laajuus on 0,5 kurssia.

11. Fysiikan työkurssi (FY11)

Opitaan käytännössä, miten luonnosta saadaan tietoa kokeellisen menetelmän avulla. Tutustutaan kokeellisen työskentelyn perusteisiin, eli opitaan tuntemaan ja käyttämään mittalaitteita, suunnittelemaan kokeita ja rakentamaan koejärjestelmiä, arvioimaan mittauksen luotettavuus ja ymmärtämään huolellisen työskentelyn merkitys, tulosten käsittelymenetelmiä, laatimaan selostus kokeesta ja sen tuloksista. Kurssilla kehitetään käytännön työskentelyn taitoja, itsenäisen työskentelyn valmiuksia, tiedon käsittelyn valmiuksia, herätetään kiinnostusta fysiikkaa kohtaan, kehitetään luovuutta, yhteistoiminnallisuutta ja kasvatetaan vastuuseen työstä, työvälineistä ja työturvallisuudesta. Arvostelu suoritusmerkinnällä.

KEMIA

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Paras suoritusjärjestys on numerojärjestyksessä KE1 - KE5, kuitenkin kurssin KE5 voi suorittaa ennen kurssia KE4. Työkurssille KE6 osallistuminen edellyttää vähintään kahden kurssin aikaisempaa suoritusta.

Arvostelu numeroin, paitsi KE6 ja KE8 suoritusmerkinnällä. Itsenäisesti ei voi opiskella kursseja KE6-8.

Syventävät kurssit

1. Kemiaa kaikille (KE1)

Kaikille yhteisen kemian kurssin tarkoituksena on peruskoulussa hankittujen tietojen ja taitojen pohjalta antaa se kemiallinen yleissivistys, jota tarvitaan lukio- ja jatko-opinnoissa. Kurssilla käsitellään atomin rakennetta, alkuaineiden jaksollista järjestelmää, yhdisteen kaavan määrittämistä ja tutustutaan kemiallisiin sidoksiin poolisuuden avulla.

2. Ihmisen ja elinympäristön kemiaa (KE2)

Kurssin tavoitteena on oppia tuntemaan aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä orgaanisessa kemiassa sekä oppia tutkimaan kokeellisesti aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä. Orgaanisista yhdisteistä selvitetään sidos- ja avaruusrakenne sekä isomeria. Matemaattisesti käsitellään pitoisuutta ja ainemäärää.

3. Reaktiot ja energia (KE3)

Kurssin tavoitteena on oppia kemiallisen reaktion kulku ja siinä tapahtuvat energian muutokset. Tavoitteena on oppia kirjoittamaan reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti. Keskeisenä sisältönä on kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu, reaktionopeus sekä epäorgaaniset ja orgaaniset reaktiotyypit. Lisäksi tutustutaan kaasujen ominaisuuksiin ja niiden yleisen tilanyhtälöön.

4. Materiaalit ja teknologia (KE4)

Kurssin tavoitteena on oppia tuntemaan metallien ja muiden materiaalien valmistamista ja ominaisuuksia. Kurssilla tutustutaan, miten kemiallisella reaktiolla tuotetaan sähkövirtaa ja miten sähkövirralla saadaan aikaan kemiallisia reaktioita. Keskeisiä sisältöjä ovat sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiaali, elektrolyysi, hapettumis-pelkistymisreaktiot sekä bio- ja synteettiset polymeerit.

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Kurssin tavoitteena on oppia ymmärtämään reaktion tasapainotilan muodostuminen ja soveltamaan Le Chatelierin periaatetta tasapainon säätelyyn. Tavoitteena on oppia tasapainon laskennallisia sovelluksia. Keskeiset sisällöt ovat reaktiotasapaino, happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset, liukoisuus ja liukoisuustasapaino.

Soveltavat kurssit

6. Kemian kokonaiskuva (KE6)

Kurssi on tarkoitettu ylioppilaskirjoitusten kemian kokeeseen osallistuville. Kurssilla jäsennetään ja täydennetään aiemmin opittuja keskeisiä asioita. Harjoitusmateriaalina käytetään ylioppilastehtäviä ja yliopistojen ja korkeakoulujen pääsykoetehtäviä.

7. Työkurssi (KE7)

Kurssilla tutustutaan kemian laboratoriotyöskentelyyn. Harjoitustöinä suoritetaan ionireaktioita, kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia analyysejä. Suoritetaan erilaisia titrauksia. Tehdään synteesejä esim. asetyylisalisyylihappoa ts. Aspiriinia. Harjoitellaan erotusmenetelmiä: uutto, suodatus, tislauk, kromatografiaa jne. Kurssin aikana voidaan suorittaa laajahko tutkimustyö, josta laaditaan työselostus. Kurssilla käsitellään työturvallisuutta. Maksimi 16 opiskelijaa.

8. Kemian kertauskurssi syksyllä kirjoittaville abeille (KE8)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso KE6.

Uskonto

Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonottomuuteen. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Kurssit UE1 - UE6 arvioidaan numeroarvosanalla, UE7 suoritusmerkinnällä.

Evankelis-luterilainen uskonto

Pakollinen kurssi

1. Uskonto ilmiönä – kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä (UE1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää uskonnollisten ja ei-uskonnollisten katsomusten

luonnetta ja sisäistä monimuotoisuutta. Opiskelija tuntee juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, niiden keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan. Kurssilla käsitellään ajankohtaisia katsomusten kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä.

Syventävät kurssit

2. Maailmanlaajuinen kristinusko (UE2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kristinuskon merkitystä, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta. Opiskelija tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan.

3. Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja sekä luonnonkansojen uskonnot ja uudet uskonnolliset liikkeet osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

4. Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UE4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nykySuomessa. Tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla ajankohtaisen yhteiskunnallisen keskustelun analysoimisessa. Osana kurssia voidaan toteuttaa vapaaehtoisprojekti tai perehtyä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan.

5. Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä ajankohtaista tutkimusta. Opiskelija hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta (uskonnollinen taide ja arkkitehtuuri, uskonnollinen symboliikka, uskonnolliset teemat populaarikulttuurissa).

6. Uskonnot ja media (UE6)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu uskontoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin mediassa. Opiskelija osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä. Kurssilla opiskelija osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysin.

Soveltava kurssi

7. Uskonnon kertauskurssi (UE7)

Kurssilla käsitellään ja syvennyttään koko lukion uskonnon oppimäärään perustuviin yo-tehtäviin. Kurssi on erilaisin opiskelijakeskeisin työtavoin toimiva kurssi. Kurssille osallistuvalla on oltava suoritettuna vähintään pakolliset sekä valtakunnalliset syventävät uskonnon kurssit. Kurssi arvioidaan suorituserkinnällä.

Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä. Oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä rakentumista.

Kaikki voivat opiskella elämänkatsomustietoa, mutta se on pakollinen oppiaine niille, jotka eivät opiskele lukiossa evankelis-luterilaista uskontoa tai hanki opetussuunnitelman mukaista uskonnonopetusta muualta. Kurssit arvioidaan numeroarvosanalla.

Pakollinen kurssi

1. Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää ja osaa soveltaa maailmankatsomuksellisia käsitteitä ja hahmottaa niiden välisiä yhteyksiä sekä osaa eritellä erilaisia maailmankatsomuksia. Opiskelija osaa tarkastella kriittisesti niin omia kuin muiden uskomuksia sekä erilaisten medioiden tarjoamaa informaatiota ja osaa hyödyntää eri oppiaineissa oppimaansa elämänkatsomuksensa muodostamisessa sekä erottaa tieteellisen, ei-tieteellisen ja epätieteellisen maailmankuvan.

Syventävät kurssit

2. Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä ja arvioida, miten erilaiset ihmiskäsitykset ja -ihanteet johtavat erilaisiin vastauksiin ihmiselämän keskeisistä kysymyksistä.

Opiskelija tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä ja osaa eritellä ja arvioida niiden taustalla olevia maailmankatsomuksellisia perusteita sekä kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämänkatsomustaan.

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille. Kurssin keskeiset sisällöt ovat ihminen sosiaalisena olentona, hän arvostaa itseään suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena.

4. Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämänkatsomukselleen sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa. Opiskelija ymmärtää, että kulttuurit ovat vuorovaikutuksessa keskenään eikä mikään kulttuuri ole kehittynyt ilman ulkoisia vaikutteita.

5. Katsomusten maailma (ET5)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija kehittää kykyään lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonnottomia maailmankatsomuksia ja osaa verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämäntavokseen. Hän ymmärtää, että maailmankatsomukset, uskonto ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, erittäin monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä.

6. Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa nykyaikaisten maailmankatsomusten kannalta historiallisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti merkittäviä historiallisia käännteitä ihmiskunnan tavassa elää. Hän osaa arvioida evoluution, abstraktien eettisten järjestelmien, valistuksen ja tieteellis-teknologisen vallankumouksen merkitystä nykyaikaisille maailmankatsomuksille.

Filosofia

Filosofinen ajattelu tarkastelee todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa ja tulkita sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen on olennainen osa yleissivistystä. Filosofissa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja keskustellen. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa perustelemaan mielipiteitään ja arvioimaan perusteluja.

Pakolliset kurssit tulisi suorittaa numerjärjestyksessä ja ennen syventäviä kurseja. Syventävien kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Kurssit arvioidaan FI1- FI4 numeroarvosanalla (4 - 10) , FI5 suoritusmerkinnällä.

Syventävät kurssit

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)

Kurssilla käsitellään sitä mitä filosofia on, millaisia filosofiset kysymykset ovat luonteeltaan ja mikä on filosofian suhde käytännön elämään ja tieteeseen. Kurssilla tutustutaan alustavasti filosofian keskeisiin osa-alueisiin: metafysiikkaan, tietoteoriaan, etiikkaan ja yhteiskuntafilosofiaan. Kurssin tavoitteena on perehdyttää opiskelijaa länsimaisen filosofian keskeisiin kysymyksiin ja kuuluisiin filosofeihin.

2. Filosofinen etiikka (FI2)

Kurssilla syvennyttään filosofisen etiikan luonteeseen, keskeisiin käsitteisiin ja etiikan pääsuuntauksiin. Kurssilla perehdyttään kysymyksiin hyvästä elämästä, moraalista ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta. Kurssin tavoitteena on perehdyttää opiskelijaa filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin sekä antaa opiskelijalle ajatteluvälineitä eettiseen keskusteluun ja pohdintaan.

3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

Kurssilla tutustutaan metafysiikan, tietoteorian ja tieteenfilosofian keskeisiin kysymyksiin sekä teorioihin. Kurssin tavoitteena on syventyä pohtimaan mitä tietäminen on, mitkä ovat tiedon rajat ja miten filosofia muodostaa käsityksensä maailmasta. Tavoitteena on oppia erittelemään ja arvioimaan kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä.

4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

Kurssilla perehdytään yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin. Keskusteluissa syvennytään mm. yhteiskunnan luonteeseen, yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin yhteiskunnallisena olentona, yhteiskuntasopimusteorioihin sekä vallan ja oikeudenmukaisuuden kysymyksiin.

Soveltava kurssi

5. Estetiikka (FI5)

Kurssilla opiskellaan estetiikan historiaa ja estetiikan peruskysymyksiä: Mitä on estetiikka? Mitä on taide? Mitä tarkoitetaan kauneudella? Kurssin tavoitteena on perehdyttää opiskelijaa analysoimaan maailmaa estetiikan ja filosofian näkökulmasta sekä auttaa opiskelijaa keskustelemaan taiteeseen liittyvistä filosofisista ongelmista. Kurssisuoritus rakentuu kurssin alussa sovittavista kirjallisista ja/tai suullisista töistä. Tällaisia töitä voivat olla esim. oppimispäiväkirja, erilaiset projektityöt, blogit, mahdolliset käynnit taidenäyttelyissä sekä keskustelut ja väittelyt. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Historia

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos, jatkuvuus, syy- ja seuraussuhteet sekä historiallinen empatia.

Arvioinneissa kiinnitetään huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsenyneyttä kokonaisuuksia, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä. Kurssien arvioinneissa käytetään numeroarvostelua tai S-merkintää, opintotehtäviä, tutkielmia ja opintokäyntien suorittamista. Kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Kursseja HI7-14 ei voi opiskella itsenäisesti.

Syventävät kurssit

1. Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa (HI1)

Kurssi tarkastelee yksilön, yhteiskunnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta eurooppalaisessa ja globaalissa kulttuuriympäristössä. Opetuksen näkökulma on nykyisyyden selittämisessä sekä historiallisten ilmiöiden pitkän aikavälin tarkastelussa. Kurssilla tutustutaan yhteiskunnallistaloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Kurssilla harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä.

2. Kansainväliset suhteet (HI2)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä ja valtasuhteiden muutoksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Kurssilla analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisten taloudellisten ja ideologisten mallien näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat kilpailun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Kurssilla syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään kansainvälisiin suhteisiin liittyvien erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

3. Itsenäisen Suomen historia (HI3)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan loppupuolelta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Kurssilla perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön. Kurssilla pyritään tekemään yhteistyötä Forssan museon kanssa.

4. Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys (HI4)

Kurssi tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Kurssilla perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja tieteseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde, sukupuoli ja arkielämä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee Euroopan keskeisen kulttuuriperinnön ja ymmärtää Euroopan kulttuuriin vaikuttaneita tekijöitä.

5. Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa autonomian ajalle asti. Kurssilla perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Kurssilla syvennyttään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija hahmottaa Suomen historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen. Pyritään tekemään opintomatka Turkuun.

6. Maailman kulttuurit kohtaavat (HI6)

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutoksiin sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien rakenteen muuttuessa. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää tarkastelemaisensa kulttuuripiirin historiallisen kehityksen sekä sen arvojen ja elämäntapojen moninaisuuden ja osaa eritellä siihen vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa syntyneitä kulttuurisia eroja ja yhtäläisyyksiä. Opiskelija valitsee mieleisensä kulttuurin, josta tehdään tutkielma. Osa kurssin työtä on työpaja-tyyppistä. Sen aikana haetaan eri lähteistä materiaalia omaan työhön.

Soveltavat kurssit

7. Antiikin Kreikan kurssi (HI7)

Eurooppalaisen kulttuurin ja elämänmuodon juuret ovat antiikin maailmassa. Länsimaisen tieteen, taiteen ja yhteiskunnan arvot ja näkemykset ovat syntyneet Kreikassa ja Roomassa. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu niihin pysyviin rakenteisiin, hallitsemiseen ja ihmiskäsitykseen, jotka vaikuttavat vieläkin. Kurssin keskeiset sisällöt ovat helleenisen eli Kreikan vanha historia, Kreetan saaren minolainen kulttuuri ja Manner-Kreikan mykeneläinen aika. Kurssilla opiskellaan Ateenan kansanvaltaa, demokratian syntyä ja Spartan sotilaallista hallintoa. Kurssilla käsitellään persialaissodat ja opiskellaan Kreikan kulta-ajan tieteen ja taiteen saavutuksia. Kurssilla tutustutaan vanhoihin jumaltarinoihin. Kurssiin ei ole oppikirjaa. Kurssiin liittyy vapaaehtoinen viikon matka lukuvuoden toukokuussa esim. Italiaan tai Kreikkaan. Matkan opiskelijat maksavat itse. Kurssin ryhmäkoko on 25 opiskelijaa. Arvosanalla voi olla merkitystä matkalle pääsyyn.

8. Antiikin Rooman kurssi (HI8)

Antiikin Rooma on jättänyt jälkimaailmalle kirjoitetun lain, rakentamisen ja sotataidon. Rooma sai vaikutteita helleenien kulttuurista ja oli kasvualusta kristinuskolle. Kurssin tavoitteena on tutustua roomalaiseen maailmanvaltaan ja hallintotapaan. Kurssin keskeiset sisällöt ovat antiikin Rooman vanha historia, etruskien elämäniloinen kulttuuri, Rooman laajentuminen, puunilaisodot, Rooman armeija, Rooman eri yhteiskuntaluokat, arkkitehtuuri, kuvataiteet ja tapakulttuuri. Kurssin lopussa tutustutaan myös renessanssiin ja barokkiin. Kurssiin on sähköinen oppikirja. Tehdään viikon matka lukuvuoden toukokuussa Roomaan ja sen lähiympäristöön tai muualle Italiaan. Opiskelijat maksavat matkan itse. Kurssin ryhmäkoko on 25 opiskelijaa. Arvosanalla voi olla merkitystä matkalle pääsyyn.

Matkoille voidaan ottaa korkeintaan 20 - 25 opiskelijaa. Kurssit toteutetaan rotaatioperiaatteella eli joka toinen vuosi on antiikin Kreikan kurssi (lv 16-17, 18-19) ja joka toinen vuosi on Rooman kurssi (lv 17-18, 19-20).

9. Viron historian kurssi (HI9)

Kurssi sisältää tutustumista Viron kulttuuriin ja historiaan. Kurssilla käydään läpi eteläisen naapurimme historian keskeiset vaiheet. Tällä saadaan myös vertailukohtia Suomen historiaan. Osa kurssista suoritetaan luento-opetuksena ja osa opintomatalla Vieroon. Virossa käydään opiskelijoiden valinnan mukaan eri kohteissa esim. Tartossa, jossa voidaan tutustua jatko-opintomahdollisuuksiin Virossa.

10. Antiikin Kreikan matka (HI10)

Katso HI7. Huom! HI10 ei voi suorittaa ilman, että käy ensin HI7 kurssin.

11. Antiikin Rooman matka (HI11)

Katso HI8. Huom! HI11 ei voi suorittaa ilman, että käy ensin HI8 kurssin.

12. Historian kertauskurssi keväällä kirjoittaville ylioppilaskokelaille (HI12)

Kurssilla kerrataan historian kurssien keskeiset sisällöt pakollisten ja syventävien valtakunnallisten kurssien osalta. Opiskelun tavoitteena on oppia vastaamaan kypsästi historian ainereaalin kokeessa

niin, että oppilas on omaksunut historian tiedot ja taidot, ja vastauksista välittyy johdonmukainen ja syvälinen osaaminen.

13. Matka Suomen historiaan (HI13)

Kurssi on Suomen historian valinnaiskurssi, joka syventää opiskelijan tietoja uudemman Suomen historian kriisi- ja konfliktivaiheista täydentäen HI3-kurssin tiivistä sisältöä. Kurssi toteutetaan seuraavan kerran lukuvuonna 2017-2018.

14. Historian kertauskurssi syksyllä kirjoittaville ylioppilaskokelaille (HI14)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso HI12.

Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä, ja se luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan kykyä hallita keskeisiä käsitteitä ja suuria kokonaisuuksia sekä arvioida asioiden välisiä yhteyksiä, syy-seuraussuhteita ja niiden merkitystä. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön. Huomiota kiinnitetään opiskelijan tiedonhankintataitoihin, kykyyn ilmaista tietojaan ja argumentoida jäsentyneesti sekä taitoa arvioida ja tulkita kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota. Kurssia YH5 ei voi opiskella itsenäisesti.

Syventävät kurssit

1. Suomalainen yhteiskunta (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Kurssi keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen. Forssan yhteislyseossa otetaan huomioon paikallinen näkökulma mm. oppikirjan oman version myötä.

2. Taloustieto (YH2)

Taloustieteisiin pohjautuva kurssi johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kansalaisten, yritysten ja valtioiden näkökulmista. Kurssilla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestävän kehityksen näkökulmasta.

3. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3)

Kurssi perehdyttää Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen ja yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kurssi aikana opitaan seuraamaan ajankohtaisia maailman tapahtumia. Se kannustaa osallistumaan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun. Kurssin toteuttamisessa painotetaan tutkivaa oppimista, jossa hyödynnetään mediaa ja muita monipuolisia informaatiolähteitä.

4. Kansalaisen lakitieto (YH4)

Kurssilla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen.

Soveltavat kurssit

5. Yrittäjyyskurssi (YH5)

Kurssin tarkoituksena on antaa kuva yrittäjänä toimimisesta eli niin sanotun sisäisen yrittäjyyden ymmärtäminen. Kurssilla pyritään luomaan yritysidea, jota myös testataan. Lisäksi tutustutaan erilaisiin lounaishämäläisiin yrityksiin, ja hankitaan kokonaiskäsitys Lounais-Hämeen talousalueesta.

6. Yhteiskuntaopin kertauskurssi keväällä kirjoittaville ylioppilaskokelaille (YH7)

Kurssilla kerrataan yhteiskuntaopin kurssien keskeiset sisällöt pakollisten ja syventävien valtakunnallisten kurssien osalta. Opiskelun tavoitteena on oppia vastaamaan kypsästi yhteiskuntaopin ainerealin kokeessa niin, että oppilas on omaksunut yhteiskuntaopin tiedot ja taidot, ja vastauksista välittyy johdonmukainen ja syvälinen osaaminen. Kurssilla kiinnitetään myös erityishuomiota yhteiskunnallisten asioiden tietojen päivittämiseen.

7. Yhteiskuntaopin kertauskurssi syksyllä kirjoittaville ylioppilaskokelaille (YH8)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso YH7.

Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä.

PS1 tulee suorittaa ennen syventäviä kursseja. Syventävät kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Poikkeuksena PS6, joka soveltuu opiskeltavaksi myös ennen muita syventäviä kursseja. Kurseista PS1-PS6 annetaan numeroarvosana, ellei toisin mainita. PS7 ja PS8 ei voi opiskella itsenäisesti.

Syventävät kurssit

1. Psykkinen toiminta ja oppiminen (PS1)

Kurssilla perehdytään psykologiaan tieteenä ja psykologian sovellusaloihin ja tutkimuskohteisiin sekä selvitetään erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa. Lisäksi keskitytään opiskeluun ja oppimiseen psykologian näkökulmasta. Tarkastellaan tehokkaita opiskelumenetelmiä ja motivaation merkitystä opiskelussa.

2. Kehittyvä ihminen (PS2)

Kurssin sisältöön kuuluu kehityksen tutkiminen, psykkinen kehityksen osa-alueisiin tutustuminen eri ikäkausina sekä erityisesti nuoruusiän psykkinen kehityksen ja sen haasteisiin perehtyminen. Opiskelija ymmärtää kehityksen jatkuvuutta yksilön koko elämänkaaren ajan.

3. Tietoa käsittelevä ihminen (PS3)

Kurssilla perehdytään ihmisen tiedollisen toiminnan perusprosesseihin. Kurssisisältöjä ovat mm. tarkkaavaisuus, havaitseminen ja muisti sekä hermoston yhteys psykkinisiin toimintoihin. Lisäksi tarkastellaan yksityiskohtaisemmin jotakin korkeampitasoista kognitiivista toimintaa esimerkiksi kieli, ongelmanratkaisu, päätöksenteko tai asiantuntijuus.

4. Tunteet, psykkinen hyvinvointi ja mielenterveys (PS4)

Kurssilla käsitellään tunteiden muodostumista ja merkitystä itseymmärryksen välineenä. Tarkastellaan psykkinistä hyvinvointia ja psykkinen tasapainon ylläpitämistä. Lisäksi kurssilla tarkastellaan keskeisiä mielenterveyden ongelmia ja niiden hoitoa.

5. Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5)

Kurssilla opiskellaan erilaisia persoonallisuusteorioita ja persoonallisuuden tutkimiseen liittyviä menetelmiä. Tarkastellaan yksilöiden välisiä eroja kuten temperamentti, älykyys ja lahjakkuus sekä yksilöiden toimintaa sosiaalisessa kontekstissa ja kulttuurin vaikutusta toimintaan.

Soveltavat kurssit

6. Sosiaalipsykologia (PS6)

Kurssilla tarkastellaan yksilöä ryhmän jäsenenä. Kurssilla perehdytään siihen, mitä on sosiaalinen vaikuttaminen ja hankitaan perustiedot ihmissuhteisiin liittyvistä tekijöistä kuten kiintymyksestä, asenteista ja ryhmien välisistä suhteista.

7. Psykologian kertauskurssi (PS7)

Kurssin tavoitteena on eri psykologian kurssien tietojen kokoaminen ja soveltaminen ylioppilaskirjoitusten vaatimukset huomioiden. Kurssi on erilaisin opiskelijakeskeisin työtavoin toimiva harjoituskurssi. Kurssille osallistuvalla on oltava suoritettuna psykologian pakollinen kurssi sekä suurin osa valtakunnallisista syventävistä kursseista. Kurssi arvioidaan S-merkinnällä.

8. Psykologian kertauskurssi syksyllä kirjoittaville ylioppilaskokelaille (PS8)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Kurssin sisältö mukailtu PS7.

Terveystieto

Terveystiedon tavoitteena on edistää opiskelijan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista sekä oppia ottamaan vastuuta oman ja toisten terveyden edistämisestä. Terveyttä ja sairauksia sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla sekä yksilön, yhteisön, yhteiskunnan ja globaalista näkökulmasta. Oppiaineeseen sisältyy myös terveystiedon hankinta, kriittinen arviointi, tulkinta ja soveltaminen sekä ymmärrys ympäristön ja perimän vaikutuksista terveyteen.

Kurssit 1- 3 arvioidaan numerolla (4-10) ja kurssit 5-7 suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty). Kurseja 5-7 ei voi suorittaa itsenäisesti.

Pakollinen kurssi

1. Terveyden perusteet (TE1)

Kurssilla syvennetään perusopetuksen aikana opittua terveysosaamista ja ymmärrystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi opitaan tunnistamaan ja arvioimaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja ympäristöissä sekä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Kurssin aiheita ovat mm. terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, painonhallinta, uni ja lepo, riippuvuuden eri muodot, kansantaudit ja keskeiset tartuntataudit.

Syventävät kurssit

2. Ihminen, ympäristö ja terveys (TE2)

Kurssilla tarkastellaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta voimavarana. Keskeistä on myös tarkastella perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn. Kurssin aiheita ovat terveys ja elämäntyyli, ihmissuhteet ja sosiaalinen tuki, seksuaali- ja lisääntymisterveys, mielenterveys, erilaiset kriisit ja niiden kohtaaminen, työhyvinvointi ja ergonomia, turvallisuus ja väkivallan ehkäisy sekä media- ja kulttuuriympäristön ja terveystiedon merkitys ja kriittinen tulkinta.

3. Terveystietoa tutkimassa (TE3)

Kurssilla luodaan kokonaiskuvaa terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisista kehityslinjoista ja tulevaisuuden haasteista. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja soveltaa terveystietoa aktiivisena kansalaisena. Kurssin aiheita ovat mm. terveyserot ja niihin vaikuttavat tekijät Suomessa ja maailmalla, terveyden ja terveystietämisen tutkiminen sekä terveyteen ja sairauteen liittyvät eettiset ja oikeudelliset kysymykset.

Soveltavat kurssit

4. Ihmisen fysiologia ja terveys (TE4) Sama kuin BI 9.

5. Liikunta, ravitsemus ja terveys (TE5)

Kurssin tavoitteena on perehtyä ravitsemukseen ja liikuntaan liittyviin kysymyksiin. Aiheita ovat mm. painonhallinta ravinnon ja liikunnan avulla, ravitsemussuositukset, urheilevan nuoren ruokavalio, lihavuus ja laihuushäiriö, muotidieetit, liikuntaharjoittelun vaikutuksia elimistöön, lihahuolto ja kuntotestaus. Kurssin aiheet ja sisällöt tarkentuvat opiskelijaryhmän mukaan.

6. Terveystiedon kertauskurssi (TE6)

Kurssin tavoitteena on kerrata terveystiedon ydinsisällöt ja valmistaa opiskelijaa ylioppilaskirjoituksiin. Kurssin sisältöinä ovat mm. terveyden ja sairauden psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen kokonaisuuden ymmärtäminen, terveyteen vaikuttavien tekijöiden erot meillä ja maailmalla. Kurssilla harjoitellaan ylioppilaskirjoituksiin liittyviä tehtäviä ja käsitellään ajankohtaisia terveyteen liittyviä aiheita.

7. Terveystiedon kertauskurssi syksyllä kirjoittaville abeille (TE7)

Kurssin laajuus on 0,5 kurssia. Katso TE6.